

قهه رهمانی کورد

سه لاهه ددینی نهییووبی

زنجیرا نافدارین کورد

بوؤ زارۆکان

(۱)

قههره مانى کورد سه لاجه دىنى ئه ییووبى

به رهه فکرا
ته حسین ئیبراهیم دۆسکی

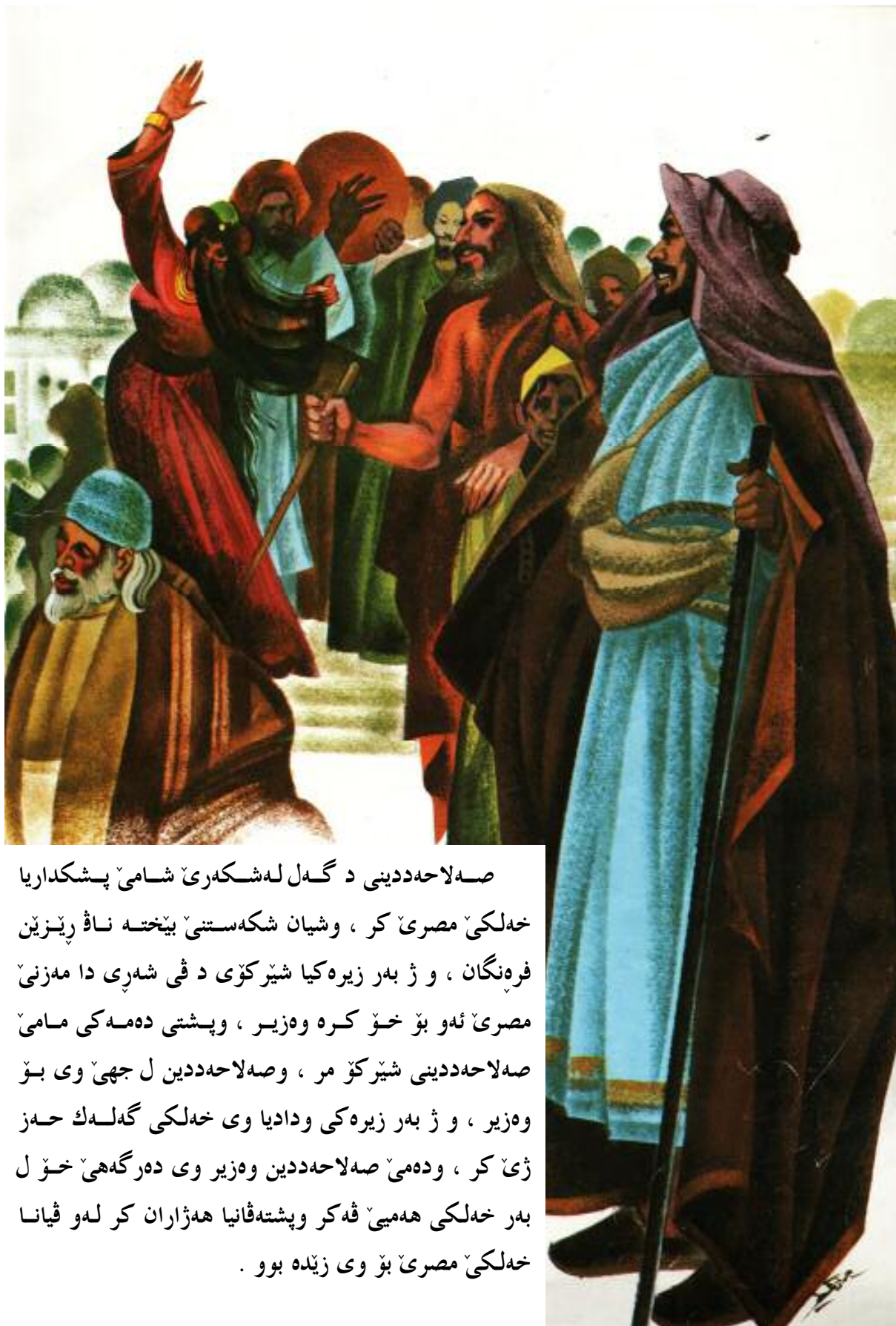
ب ناقص خودايي مهزن و دلوقان

شیري جهادی و قههره مانی ئیسلامی یی مهزن سه لاهه ددینی ئه ییووبی
ناقی وی یی دورست (یووسف) بوو ، کوری (ئه ییووبی کوری شادی) یه ،
وباپیری وی ئیک ژ مهزنین بابکی هه زبانیان بوو ، کو ئیک ژ بابکین ئویجاخا
(ره وهندی) یین کورد بوو ، و خه لکی گونده کی کوردستانی بوو دیژنی :
(دوین) .

مهزنی به غدا یی سه لجووقی (موجه ددین به هرۆز) ی بابی وی (ئه ییووب)
کره مهزنی که لا تکریتی ل باکووری به غدا ، وده می مالا وان ل تکریتی ل سالا
(۵۳۲) مشهختی (به رانه ر ۱۱۳۷ زاینی) سه لاهه ددین هاتبوو سه ر دنیا یی ،
و پشتی بوونا وی ب ده مه کی کیم بابی وی بوو مهزنی (به عله به ک) ی ل وه لاتی
شامی ، لهو مالا وان بو ویری هاته فه گوهاستن ، و سه لاهه ددینی زارۆکینیا خو
ل به عله به کی بر بوو سه ری .

و پشتی سه لاهه ددین فاما بوو بابی وی ئه وهنارته مزگهفتی دال نک زانایان
فیری خواندن و نفیسینی بت ، و پشتی ئه وه فیری خواندن و نفیسینی بووی وی قورئانا
پیروژ ژ بهر کر ، وده رسین هه دیسی و فقهی خواندن ، و فیری زمانی عه ره بی ژ ی
بوو ، و هه ر ژ زارۆکینیا خو ئه وه ب زیره کی وه یمنی هاته نیاسین .

ده می (نووره ددینی کوری عماده ددینی زهنگی) باژیری دیمه شقی ئیخسته
بن دهستی خو هنارته ب دویف سه لاهه ددینی را و ژ بهر زیره کی و جامیریا وی ئه وه
کره مهزنی شورتین باژیری ، و ژ بهر دادبا وی خه لکی گه له ک هه ز ژ ی کر ..
وده می ژیی وی گه هشتیه بیست و پینج سالی مهزنی شامی نووره ددینی مامی وی
شیرکو کره سه ر لهشکه ر وهنارته وه لاتی مصری دا هاریکاریا خه لکی وی
د بهر گریا وان هیرشان دا بکهت یین فرهنگین خاچه رپس ئیناینه سه ر وه لاتی وان ،
وده می شیرکو چووی برازایی خو سه لاهه ددین ژ ی د گه ل خو بر .

صهلاحه ددینى د گهل له شکه ری شامی پشکداریا
 خه لکی مصری کر ، وشیان شکه ستنی بیخته ناڅ پړیزین
 فره نگان ، و ژ بهر زیره کیا شیر کوی د فی شه ری دا مه زنی
 مصری نهو بو خو کره وه زیر ، وپشتی دمه کی مامی
 صهلاحه ددینى شیر کو مر ، و صهلاحه ددین ل جهی وی بو
 وه زیر ، و ژ بهر زیره کی ودادیا وی خه لکی گه له ک حه ز
 ژى کر ، وده می صهلاحه ددین وه زیر وی دهر گه می خو ل
 بدر خه لکی همی قه کر وپشته فانی هه ژاران کر لهو فیانا
 خه لکی مصری بو وی زیده بو .

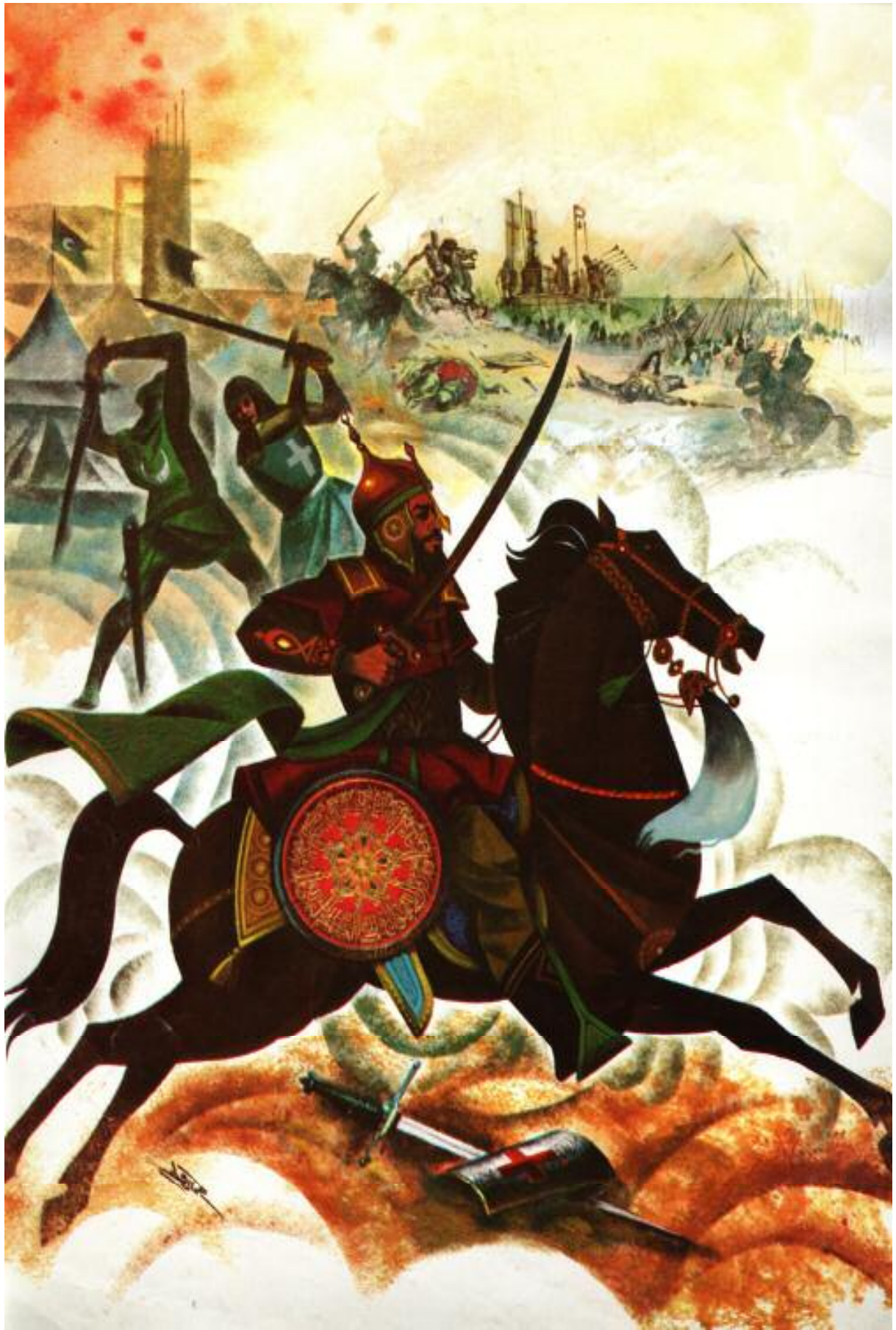
وده می مه زنی مصری مری ل سال ۵۶۴ صه لاهه ددین بوو سولتانی مصری ،
 وده می نهو ژ مصری پشتراست بووی وزانی کو ترسا فرهنگان ژئی دویر کفت ،
 هزرا پاقر کرنا وه لاتی شامی و ب تایه تی باژیری قودسی که ته دلی ، وپشتی مه زنی
 شامی نووره ددین مری هه قرکی د ناقبه را مه زنین ویری دا پهیدا بوو ، وچونکی
 صه لاهه ددینی دزانی نهو ملله تی ژیکفه بووی بت نه شیت بهر سنگی دژمنی خو
 بگرت .

بهری هه ر تشته کی وی کار بو ئیکگرتسا وه لاتی شامی و مصری کر ، پاشی
 بهری له شکه ری موسلمانان یی ئیکگرتی دا وان جهان یین فرهنگین خاچه رییس
 ژ دهستی موسلمانان ئیناینه دهر .

وهه ر جهه کی صه لاهه ددینی بهری له شکه ری خو ددایی سه ر که فتن بارا وی بوو
 ودژمن ل بهر سنگی دشکه ست ، وپشتی هژماره کا سه ر که فتنین مه زن موسلمان شیان
 بگه هنه باژیری قودسی ودوری لی بگرن .

وصه لاهه ددینی وله شکه ری وی د فان شهران دا هند زیره کی وچه لهنگی نشان
 دا فرهنگین خاچه رییس ژئی حیبه تی مان ، وده می وان زانی کو نهو نهشین بهرگریا
 له شکه ری ئیسلامی بکه ن ، وان بریار دا خو ژ قودسی فه کیشن و باژیری ته سلیمی
 صه لاهه ددینی بکه ن ، پشتی ریککه فتنه ک د گهل مورکری .. ونه و بوو ل سال ۵۸۳
 مشه ختی موسلمانان ب سه ر کیشیا شیری جیهادی صه لاهه ددینی ئه یوو بی باژیری
 قودسی یی پیروژ ژ دهستی فرهنگی دهر یخستن وئالایی ئیسلامی دوباره ل هند او
 بلندکر پشتی نوت وئیک سالان نهو مایه د دهستی وان دا .

وده می له شکه ری صه لاهه ددینی یی سه ر که فتنی چوو یه د قودسی دا ، وان
 ره فتاره کی زیده جوان د گهل خه لکی باژیری ب کارئینا بیی بهری خو بده نه نه زمانی
 وان یان دینی وان ، ورحا وان ومالی وان پاراست ، ودلوفانیه کا مه زن ب وان بر ،
 و ژ بهر فی چهندی دژمنان بهری هه قالان که یف ب صه لاهه ددینی هات ، وناؤ
 ودهنگین وی ب رهحم ودلوفانیی د ناؤ خه لکی دا به لاؤ بوون .

وکچه کا فہرہ نسی د ناؤ وان ئیخسیران دا ہہبوو یین کہفتینہ دستے موسلمانان ، گاڤا وی کچی دیتی صلہ لاحہ ددین ب لہشکهرے خو ڤہ ہاتیہ د باژیری دا ، ئەو ب کەرب ڤہ چوو نک صلہ لاحہ ددینی وگوتی :

- تو مروڤہ کی زوردار وستہ مکاری ! تہ دو براین من یین ئیخسیر کرین ، وتہ مالی مه هه می ب ته عداپی یی بری .

ئینا صلہ لاحہ ددین ژ گوتنا وی گرنژی ، وپسار ژی کر :

- کینه هه دو براین ته ؟ ناقین وان چنه ؟

گاڤا وی کچکی ناقین ههردو براین خو بو گوتین ، صلہ لاحہ ددینی فہرمان ل زہلامہ کی ژ لہشکهرہ کی خو کر کو بچت ههردو براین وی بینت .. ودهمی ههردو براین وی ل وی جہی تامادہ بووین ، صلہ لاحہ ددینی بریار دا ئەو ههردو بینہ بہردان ، و مالی وان لی بینتہ زڤراندن .

پاشی وی گوتہ کچکی :

- هیشتا تو ل سہر گوتنا خوئی کو ئەز مروڤہ کی زوردار وستہ مکارم ؟ ئەز دیژم

هیشتا ته دادیا ئیسلامی و دلفره هیا موسلمانان د شہری وئاشتی دا نہ دیتیہ !

کچکی گوتی : ئەہی سولتان ! ل من ببوره ، خہ ما من ل سہر بابی من ئەوی د شہری دا ہاتیہ کوشتن ، وئیخسیر کرنا ههردو براین من یین ئەز ب خودان دکرم ناقل ژ سہری من فرا بندبوو ، و من گہلہک گوہل خہلکی دبوو ل نک من دگوت موسلمان گہلہک د دلرہق وزوردارن ، ژ بہر ڤی چہندی ئەز نہشیامہ خو و من ئەو گوتین سہقت گوتنہ تہ .. ل من ببوره .

یشتی ڤی چہندی صلہ لاحہ ددینی پسار ژی کر :

- ئەگہر تو زڤریہ ولاتی خو ، ووان پسارا موسلمانان ژ تہ کر دی چ بیژی ؟

وی گوت :

- ئەز دی راستی بیژمہ وان ، و دی دادیا ئیسلامی و دلفره هیا موسلمانان بو وان

دیار کہم .

پشتی دهنگ وباس گههشتینه ئوروپا کو لهشکهری موسلمانان ب سهرداریا
سهلاحهددینی باژیری قودسی ژ دهستی فرهنگان یی ئینایه دهر ، نهو تیک هاتن وتیک
چوون ، ومهزنین وان گهلهك کومبوون کرن ، ودیماهیی نهو د گهل زهلامین
دینی ل سهر هندی پیک هاتن کو لهشکهره کی مهزن ژ خاچه ریسان بهرههه بکهن
وب لایی روزهه لاتی فه بهنیرن ، دا باژیری قودسی بستینه فه ، وصهلاحهددینی
ولهشکهری وی جاره کا دی ژی دهر بیخن .

ول ئوروپا کومبوون هاتنه گریدان ، وزهلامین دینی هاندانا پادشاه ومهزنان کر
دا نهو ههمی بینه نیک دهست وئیک ریژ و بهرهنکاریا سهلاحهددینی ولهشکهری وی
بکهن .

ونهه تشتی وان داخواز کری ب جه هات ، ومهزنین گهلهك وهلاتین ئوروی خۆ
دانه نیک ، ولهشکهره کی مهزن پیک ئینا ، وقهستا وهلاتی شامی کر ، ونهه لهشکهره
ل ژیر قومانداریا پادشاهی ئنگلیزان « ریشارد » ی بوو ، ههر وهسا پادشاهی
فهره نسیان « فیلیپ » ی ، وهژماره کا دی یا پادشاه ومهزنان د ناؤه دا هه بوون .

وده می نهو گههشتینه وهلاتی شامی وان هنارته ب دویف سهلاحهددینی را دا
دان وستاندنی د گهل بکهن ، ئینا سهلاحهددین د گهل هندهك سهر لهشکهرین خۆ
چوونك وان ، وگافا سهلاحهددین گههشتیه نك وان ، ب سلافا ئیسلامی سلاؤه کره
وان وگوت :

- السلام علیکم (ناشتی وسلاؤل ههوه بت) .

پاشی پسپار ژ وان کر :

- نه ری ههوه چه دقیت ؟

وان گوت :

- نه ب لهشکهره کی مهزن فه بین هاتین ، تو ولهشکهری خۆ نهشین بهر سنگی

مه بگرن ، قیجا یا باش بو ههوه نهوه هوین ژ باژیری قودسی دهر کهفن دا نه بیین ،
ونه گهر هوین قی چهندی نه کهن لومه می مه نه کهن .

صهلاحة ددینی به رسقا وی دا وگۆت
: هوین ب هیزا خو دخورن ، بهلسی ئەم
ب هیزا باوهریا خو خو سەرفەراز دینین ،
وکانی ههوه چەند دنیا دقیت ، مە هند
ئاخرەت دقیت ، وی کەیفخۆش د ناۋ مە
دا ئەوە یی شهید بیت .

ریتشارد رابوو قە وگۆت : ئەی
صهلاحة ددین تو بزانه ئەز ریتشاردی
دلشیرم ، و ئەم وهکی تو دیژی ب هیزا
خو دخورین .. پاشی وی ئاسنەك ئینا
وشیرەك لییدا ، ئاسن بو دو قەد ،
وهه قالین وی دەستقوتانە کا مەزن بو کر .

صه لاحتد دینی ب سفکی بهری خو ریتشاردی ، پاشی گوئی : شهر نه ب شیرئ تیژه ، ونه ب لیدانا ب هیژه ، شهر ب هیژا دلیه ، وزیرکیا د شهرئ دایه ، پاشی وی کد فیکهک ژ بهریکا خو ئینادر وبلندکر وشیرهک لیدا کره دو پرتین هندی ئیک ، نهو که سین ئاماده ههمی ژ فی کاری وی حییه تی بوون .

پاشی صه لاحتد دینی ب سهری شیرئ ههردو پرتین که فیکئ ژ عهردی راکرن و ب لایی ریتشاردی هافیتن وگوئی : سوهای ب فان شیران دی بهر سنگئ ههوه رین ، پاشی نهو وسه رله شکه رین خو دهر که فتن .

پشتی هنگی ریتشارد رابوو و فیا چاؤل صه لاحتد دینی بکهت و که فیکئ بکهته دو پرت ، بهلی نهو نهشیا وی چه ندئ بکهت ، ونهؤ نهشیا نا وی پتر صه لاحتد دین د چافی هه قالین وی دا مهزن کر .

خاچپه ريس د ناقبه را خو دا ب هه فرکی چوون ، ونه یاره تی د ناقبه را پادشاهی
 ئنگلیزان و پادشاهی فهرنسیان دا دژوار بوو ، وله شه ری خاچپه ريسان دور ل باژی ری
 « عه ککا » یی گرت . به لی ئیش ونه خو شی د ناؤ وان دا به لاق بوون و گهر ما روژی
 ل وان دژوار بوو ، له و وان بریار دا بزقرنه وه لاتی خو ، وریشارد ئه وی دور ل
 « عه ککا » یی گرتی د گهل له شکه ری خو ب تنی ما .
 وخه لکی « عه ککا » یی ب سه ربلندی فه به ره فانی ژ باژی ری خو کر ،
 وریشارد نه شیا بچته د باژی ری وان دا هتا له شکه ری موسلمانان یی دویماهی
 ژی د به ره فانیی دا هاتیه کوشتن .

صه لاحتد ددینی ب رهنکه کی باش له شکهری خو ناماده کر ، و ب رهنکه کی
موکم باژیری قودسی ناسی کر .

له شکهری موسلمانان وله شکهری خاچپه ریسان روی ب روی ل باژیری کی
« حتین » ی کفتنه بهر انبهر ئیک ، وریشارد ب شهقی دهر دکهفت دا بهری خو
بده ته حالی له شکهری خو ، ودهمی نهو دهر دکهفت کچه کا ئنگلیز د گهل دا بوو
خزمه تا وی ذکر ، وشهفه کی نهو کچ ل ریشاردی دگه ریا ، وچوو بن خیفه تا وی
نهو ل ویری نه بوو ، ودهمی دهر کفتمی دا لی بگه ریبت ، ریکا خو بهرزه کر ،
وده مهک پیقه نه چوو نهو گه هشته نیزیکی خیفه تگه ها له شکهری موسلمانان .

دهمی ئەو گەهشتیه خیفه تگه ها موسلمانان ، زیره فانه کی هزر کر ئەو لهشکهره کی دژمنانه بۆ سه ح وسویان هاتی ، لهو تیرهك هافیتی ، و ئەو ئیخسته عهردی .

ووه سا چیبوو وی دهمی سه لاهه ددین د وی جهی را بوری ، گاڤا دهنگی نالینه کی هاتی ئەو ب نك فه چوو ، دیت دهنگی کچه کا برینداره یا کهفتیه عهردی وی ئەو را کر وبره بن خیفه ته کا نیژیک ، پاشی هنارته ب دویف نوژداری را وفهرمان لی کر برینا وی دهرمان بکته .

نوژداری برینا وی دهرمان کر وچاڤی خو دایی هتا ساخ بووی ، و ئەو کچ ما د ناؤ خیفه تگه ها موسلمانان دا .

وهنگی هندهك خاچه رییس کهفتنه دهستی موسلمانان ، و دهمی ئەو ئینینه خیفه تا سه لاهه ددینی کچکا ئنگلیز ئیک ژ وان نیاسی وزانی ئەفه ئیک ژ وان سه رله شکهرانه یین ههردهم د گهل ریتشاردی ، لهو دهستویری ژ سه لاهه ددینی خواست د گهل باخفت .

سه لاهه ددینی دهستویری دایی .

کچکی گۆته وی سه رله شکهری ئنگلیز : فه ره نسی یی پیلانه کی دژی مه زنی مه ریتشاردی یین دگیڤن ، و ئەو شه فه ئەو دی وی کوژن ، و چونکی ئەزا ئیخسیر بوویم ئەز نه شیایمه مه سه لی بۆ ریتشاردی بیژم .

پاشی کچکی کره گری ژ ترسین هندی دا پیلانا فه ره نسیان سه ری بگرت و ریتشارد بیته کوشتن ، گاڤا سه لاهه ددینی دیتی ئەو یا دکه ته گری ، پسپار ژی کر :

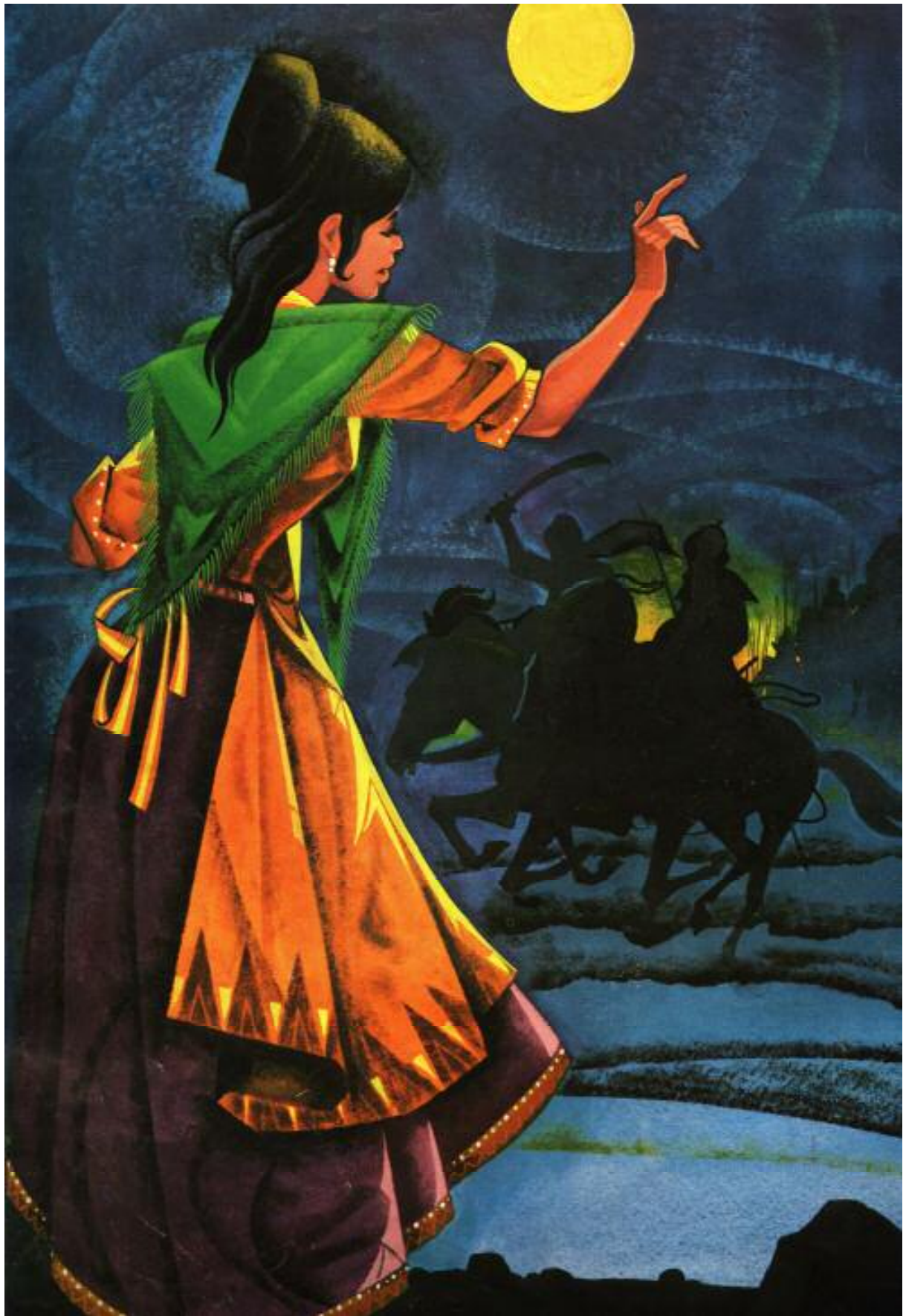
- بۆچی تو کهیه گری ؟

وی گۆت :

- حال و مه سه له ئەفه نه ..

ووی مه سه لا وی پیلانی بۆ سه لاهه ددینی فه گیڤا ئەوا فه ره نسی پی رابووین ،

وگۆت : ئەز دترسم ئەو وی بکوژن .

وی شهفی ریتشارد دهر کەفت ، دا بهری خو بدهتی کانی کی هاتیه کوشتن وکی برینسدار بوویه ، ووی ل مهیدانی زه لامهك دیت كهفتبوو سهر دهفی خو ، گاڤا وی ئەو وهر گیپرای نیاسی وزانی کو ئیک ژ سهرلهشکه ریڤن فهره نسیانه ، هزر کر یی هاتیه کوشتن لهو گهلهك ب خهم کەفت وگاڤا زڤری ئەو سهرلهشکه ری فهره نسی رابووڤه وئەو بوڤه کا بچویک یا د دهستی دا لیڤدا ، و د گاڤی دا کۆمه کا لهشکه ران ل ویری تاماده بوون ، وپیوهر هاتن ، ریتشارد پاشقه چوو و شیریی خو رويس کر و ل وان خوړی : هوین کینه ؟ وههوه چ دڤیت ؟

سهرلهشکه ری فهره نسی گۆتی : مه سهری ته دڤیت !

ریتشاردی گۆت : ئەز ریتشاردی دلشیرم ، هوین نهشینه من ، ئنگلیزهك د ناؤههوه دا هدیه

؟

پاشی ریتشاردی هیپرش کره
وان ، بهلیّ چونکی ئەو پتر
بوون نیژیک بوو ئەو وی بکوژن
، بهلیّ خافلەتی ب وان
کهفت دەمیّ وان دیتی کۆمه کا
لهشکه ریّ موسلمانان گههشته
وی جهی وهپرش کره وان
خائینان وهمی کوشتن ، پاشی
وان داخواز ژ ریتشاردی کر
بیته خیفه تگه ها وان ومهزنیّ وان
سه لاهه ددینی ببینت .

ریتشارد د گهل وان هاته نک سه لاهه ددینی ، چونکی وی دزانی ئەو زه لامیّ وی
ژ دژمین وی بهاریژت ونه هیلت بیته کوشتن غه دریّ لیّ ناکهت ، ووی ناکهته
ئیخسیر .

سه لاهه ددینی وه کی هه فاله کی پیشوازی ل ریتشاردی کر ، وئهو کچا ئنگلیز ژی
ناماده کر وگۆتیّ : ئەفه ئە گه را رزگار بوونا ته بوو ژ مرنیّ .
پاشی ریّ دایّ کو ب سلامه تی بزقپته خیفه تگه ها خو .

و ب فی رهنگی موسلمانان دادیا خو نیشا وان دا وبۆ وان ئاشکه راکر کو
موسلمان ب ئەخلاقی خو یی پاک دلان قەدکەن .

وشەر ب سەرکەفتنا موسلمانان ب دویماهی هات وحەقی ب سەرکەفت ،
وخاچپەرئیس نەچار بوون قەگەرئینە وەلاتی خو یی ئەو ژئی هاتین ، پشتی بو وان دیار
بووی کو ب فی رهنگی ئەو نەشینە موسلمانان .

صەلاحەددین زفری قاهیرە ، و دەولەتا خو ئەوا ب ناخی دەولەتا ئەیبووبی هاتیە
ناسین موکم کر ، و مزگەفت و کەلاتین ئاسی ئافاکرن ، وشویرەکی مەزن ل دۆر
باژیری قاهیرە ئافاکر دا ژ هیرشین دژمنان بێتە پاراستن .

وپشتی دەولەتا وی بەرفرەه بوو گەلەک وەلات قەگرتن وەکی : مصری وشامی
ویدەمنی و کوردستانی ..

وپشتی شان سەرکەفتین مەزن صەلاحەددین گەلەک نەما ساخ ، و ل رۆژا
چارشەنبی (۲۷) هەیفە صەفەرە ساڵا ۵۸۹ مەشەختی (بەرانبەر چاری هەیفە ئادارا
ساڵا ۱۱۹۳ زایینی) پشتی نغیژا سپیدی ل باژیری دیمەشقی ئەو چوو بەر
دلۆقانی خودی ، و هنگی ژیی وی (۵۷) سال بوو ، و هەر چەندە ئەو سولتانەکی
مەزن بوو و وەلاتەکی بەرفرەه د بن دەستی قە بوو ژی بەلی دەمی ئەو مری وی
دینارەک و نیف ب تنی هەبوون .

هەقالی وی (قازی ئبن شەداد) دیبۆت :

((وی بیروباوەرە کا باش هەبوو ، گەلەک زکری خودی دکر ، دان وستاندن
د مەسلین علمی دا د گەل زانا و سەیدایین مەزن دکرن ، و ئەو گەلەک ل نغیژی یی
هشیار بوو ، و ئەو چەند سال بوون ژئی نەهاتبوو زانین کو وی نغیژە کا نە ب جماعت
کربت .. هندی دلنازک بوو گاڤا گوھی خو ددا قورئانی نەدشیا چاقین خو و گەلەک
دکرە گری ، و سجدی دا دگۆت : ئیلاهی پیخەمەت ب سەرئێخستنا دینی تە هەمی
ئەگەرین من بین عەردی بین هاتینە برین ، من ژ تە پتەتر کەس نەمایە ، ب تنی
وەرئیس تە یی مای ئەز خو پتە بگرم ، تو تیرا من هەیی وتو بو من چیتیرین
وەکیلی ..)) .

